

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА

О.М. Олексюк

РОЗВИТОК
ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ОСОБИСТОСТІ
У ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ
МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Монографія

Київ — 2019

УДК 7.01:37.011.33

О-53

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 8 від 19.09.2019 р.)

Рецензенти:

Шевченко Г.П., дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини, завідувач кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Черкасов В.Ф., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Олексюк О.М.

Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті : монографія / О. М. Олексюк. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. — 268 с.

ISBN 978-617-658-072-0

У монографії розглянуто теоретико-методологічні засади розвитку духовного потенціалу особистості в постнекласичній мистецькій освіті, здійснено методологічний аналіз розвитку духовного потенціалу особистості в мистецькій освіті, окреслено сучасні тренди розвитку духовного потенціалу особистості в постнекласичній мистецькій освіті, визначено механізми реалізації духовного потенціалу особистості у вищій мистецькій освіті.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів і вчителів закладів освіти.

ISBN 978-617-658-072-0

© Олексюк О.М., 2019

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ	8
§ 1.1. Мистецька освіта в контексті нової педагогічної парадигми	8
§ 1.2. Антропологічний синтез методологічних підходів у сучасній мистецькій освіті.	17
§ 1.3. Категорійне переорієнтування сучасних досліджень постнекласичної мистецької освіти	38
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ	46
§ 2.1. Духовний потенціал особистості в історичній ретроспекції	46
§ 2.2. Інтерпретація духовного потенціалу особистості у постнекласичній парадигмі	60
§ 2.3. Мистецькі цінності у розвитку духовного потенціалу особистості	75
РОЗДІЛ 3. ДУХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ В ГЕРМЕНЕВТИЧНИХ СМИСЛАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	100
§ 3.1. Конгеніальність у герменевтичних смислах мистецької освіти	100
§ 3.2. Чинники взаємодії смислових контекстів суб'єктів освітнього процесу	112
§ 3.3. Механізми осягнення герменевтичного смислу музичного твору	116

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ	131
§ 4.1. Фрактальність особистості в контексті міждисциплінарної інтеграції у вищій мистецькій освіті.	131
§ 4.2. Ціннісно-сміслові тренінги розвитку духовного потенціалу особистості у сфері музичного мистецтва	151
§ 4.3. Діалог/полілог у науковому просторі мистецької освіти	176
РОЗДІЛ 5. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ У ВИЩІЙ МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ	192
§ 5.1. Соціокультурна детермінованість розвитку духовного потенціалу особистості у контексті глобалізаційних процесів	192
§ 5.2. Педагогічні умови розвитку духовного потенціалу особистості в постнекласичній мистецькій освіті.	216
§ 5.3. Професійна компетентність у реалізації духовного потенціалу особистості.	229
ПІСЛЯМОВА	248
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	251

ПЕРЕДМОВА

Звернення освіти до людини, її особистісної сфери, індивідуальності, самореалізації у творчій діяльності, зосередження уваги на розвитку та саморозвитку є чинником наукової рефлексії нових тенденцій. Епіцентром нової методології стають не знання й навіть не умови оволодіння ними, а людина в її цілісності як суб'єкт власного життя, культури та історії. З погляду цілісності людини освітній процес розглядають як конструкт, спрямований на розвиток сутнісних духовних сил особистості в напрямі саморозвитку і самоорганізації. Погляди такої людини відзначаються прогностичним підходом, орієнтацією на позитивні тенденції життя та професійні досягнення. Антропологічний підхід проголошує основним пріоритетом розвиток духовного потенціалу особистості в освітньому процесі і визначає найважливіші складники постнекласичної мистецької освіти.

Постнекласичну мистецьку освіту розглядаємо як цінність, що зберігає в собі особистісний погляд людини на світ, мистецтво, себе як творця мистецьких цінностей та їх творіння; самоорганізовану систему, що інтегрує в своїй основі саморозвиток музичного мистецтва та людини, яка перебуває в концептуальному полі міжсуб'єктних відносин; процес ціннісного становлення особистості в медіапросторі, що осягає музичні цінності й створює нові у творчій діяльності; результат ціннісної взаємодії учасників освітнього процесу, в якому освіта

несе в собі синергетичну єдність модусів часу: Минуле, Теперішнє та Прийдешнє.

«Розвиток духовного потенціалу особистості в постнекласичній мистецькій освіті» — це перша монографія, у якій висвітлено антропологічний синтез методологічних підходів у сучасній мистецькій освіті. Авторська інтерпретація постнекласичної мистецької освіти визначає зміст і структуру цієї монографії. Варто зазначити, що історична ретроспектива актуальності проблеми потребувала залучення авторських матеріалів з видання «Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва» (К., 2004), що дало змогу яскравіше представити транзитивний період становлення постнекласичної мистецької освіти.

Сучасна наука поставила у центр досліджень всеохоплювальну міждисциплінарність, що інтегрує різні галузі наукового знання (не тільки соціально-гуманітарного, а й природничого) навколо проблеми цілісного пізнання Людини. Духовний компонент, закладений в основу мистецької освіти, стане тим наріжним каменем, який підніме освіту на засадах інтегративності, міждисциплінарності, цілісності задля розвитку духовного потенціалу особистості. Саме така особливість постнекласичної мистецької освіти дає змогу сподіватися, що майбутні професіонали будуть носіями творчої ініціативи й громадянської активності.

Уведення просторових понять у дослідження духовного потенціалу особистості викликало необхідність перегляду лінійних уявлень про освітній процес як каузально визначений процес, у якому розвивається особистість професіонала. Основою для цього стає постнекласичний тип раціональності, який уможливорює розуміння людини в освіті як центру, мети і цінності пізнання. Смысловое поле постнекласичної мистецької

освіти є досить широким і багаторівневим, пов'язаним з масштабом тих чи інших явищ у соціальній практиці та медіапросторі. Така багатогранність передбачає створення образу бажаного майбутнього, формування цілей та засобів для його досягнення в науково-дослідних проектах, науково-педагогічних школах з урахуванням нової освітньої парадигми.

У монографії синтезовано погляди автора на роль різних видів мистецтва у формуванні майбутніх учителів музичного мистецтва, водночас музичну освіту розглянуто в міждисциплінарному контексті.